

GRAMATICA ACADEMICĂ A LIMBII ROMÂNE (GALR)

Gabriela Pană Dindelegan

1. Pentru a sublinia importanța cu totul specială a lucrării de curând apărute, se impune să răspund la două întrebări: dacă o nouă gramatică academică era absolut necesară și dacă soluția aleasă - ca metodologie, concepție și terminologie, ca grad de dificultate - este cea potrivită, corespunzând orizontului de așteptare al unui cititor al zilelor noastre.

1.1. Dacă această lucrare era absolut necesară, este o întrebare, evident, retorică, dată fiind trecerea a peste 42 de ani de la apariția ediției anterioare. Ruptura între ceea ce oferea gramatica academică în vigoare și înnoirile teoretice, descriptive și interpretative ulterioare ajunsese atât de mare, încât orice curs universitar și orice întâlnire cu profesorii de limba română se încheiau inevitabil cu întrebarea: “Și noi cum procedăm în continuare, potrivit GA sau gramaticii învățate la Universitate?”

1.2. Pentru chestiunea a doua: Ce soluție teoretică și metodologică trebuia să adopte o nouă gramatică academică? - sunt necesare precizări suplimentare.

(a) Ca primă opțiune, se putea alege soluția cea mai comodă și mai fără bătaie de cap, păstrându-se integral concepția, organizarea și terminologia vechii gramatici, îmbogățită ici colo cu aspecte de descriere și de interpretare noi. Era probabil soluția care răspundea orizontului de așteptare al unui eșantion redus de cititori, limitați la informația științifică a anilor '63, uneori și mai limitați, la ceea ce oferă manualele de gramatică ale claselor V-VIII.

(b) Pe de altă parte, se putea alege soluția modernității excesive, adoptându-se unul dintre modelele formalizate ale gramaticilor teoretice din ultimii ani (GB, programul minimalist, HPSG etc.), soluție care ar fi răspuns așteptărilor unui grup select din țară și din străinătate, dar extrem de închis, soluție neconformă cu obiectivele unei gramatici academice, căci formalizarea excesivă și aparatul conceptual totalmente nou ar fi limitat accesul la esența problemelor.

(c) Ca gramatică academică, tip de gramatică recunoscut prin relația mai strânsă cu tradiția, noua GALR a ales o soluție intermediară, valorificând prudent și selectiv achizițiile teoretice ale ultimelor decenii și preluând, cu bună știință, acele aspecte teoretice și metodologice devenite, pentru o bună parte dintre cititori, locuri comune ale teoriei gramaticale moderne. În consecință, concepția și terminologia, fără a fi rebarbative, aparțin totuși zilelor noastre, fiind în consens cu marile gramatici europene cu obiective similare apărute în ultimii zece ani (și nu sunt puține!). Din acest punct de vedere, GALR se caracterizează printr-un oarecare eclectism (dar nu în sensul negativ al termenului, ci ca selecție și integrare, într-o construcție coerentă, a unor perspective de cercetare diverse: structurală, funcțional-sintactică, funcțional-discursivă și a unor orientări diverse,

unele de tip integrator, morfosintactic, sintactico-semantic, sintactico-pragmatic), eclecticism menit să aprofundeze înțelegerea funcționării complexe a domeniului gramatical și a relațiilor lui cu celelalte compartimente.

2. Este cititorul român pregătit să primească o asemenea gramatică?

- Pentru cititorul tânăr și relativ tânăr, studenți, masteranzi și doctoranzi, profesori care și-au terminat studiile în ultimii douăzeci de ani, dar și profesori mai vechi rămași în contact cu lucrările de specialitate, receptarea noii gramatici va fi pozitivă, rezolvându-se ruptura dintre cercetarea lingvistică și gramatica academică și, implicit, eliminându-se întrebarea-refren: “Și noi ce gramatică trebuie să știm?”

- Pentru cititorul dornic să se informeze la nivelul cerințelor actuale, interesul va fi la fel de mare, cu atât mai mult cu cât lingvistica românească beneficiază de un dicționar recent de terminologie (DSL), care a avut timpul necesar, pe de o parte, să pregătească opinia publică cu o anumită direcție de cercetare și cu o anumită terminologie, iar, pe de alta, să stabilească relația de continuitate, dar și de noutate în raport cu tradiția gramaticală.

- Pentru un segment restrâns de cititori, încremeniți în modul de gândire și în bagajul de cunoștințe al anilor '63-'64, va trebui dusă o oarecare muncă de lămurire. În primul rând, trebuie insistat asupra faptului că este imposibil în anii 2005-2006 a se concepe o lucrare care să răspundă, în același timp și fără nicio prelucrare prealabilă, atât nivelului academic și cerințelor științifice ale momentului actual, cât și nivelului școlar, mai exact al manualelor și al examenelor școlare pentru clasele V-VIII. Ca atare, GALR nu este o gramatică de tip școlar, cum, de altfel, nu a fost nici vechea GA. Este o gramatică de tip academic, reflectând, pe de o parte, stadiul de evoluție al românei literare actuale (în cincizeci de ani limba a evoluat considerabil!), iar, pe de alta, cerințele teoretice și metodologice ale momentului prezent.

Asta nu înseamnă că GALR nu poate fi adaptată pentru necesități școlare, operație care impune însă o prelucrare prealabilă a materialului, cu o destinație specială didactică.

3. Care sunt importante noutăți ale GALR?

Ca noutăți semnificative, se pot indica următoarele:

(a) GALR prezintă, în raport cu GA, o altă distribuție a interesului de cercetare între cele două volume: cuvântul vs ansamblul sintactic (cuvântul, urmărit sub diverse aspecte: flexionar, sintactic, semantic și în cadrul procesului de formare a cuvintelor; ansamblul sintactic, urmărit și el sub diverse aspecte: ca structură pe grupuri sintactice, ca funcții sintactice, ca funcționare discursivă). Reiese de aici că, dacă elementele de morfologie fac obiectul special al primului volum și sunt epuizate în acesta, în schimb, elementele de sintaxă interesează, în moduri diferite, ambele volume:

în primul volum, ca posibilități combinatorii ale cuvântului; în al doilea, ca trăsături ale ansamblului sintactic.

(b) GALR introduce perspectiva structurală (descrierea pe grupuri sintactice), urmărind structura grupurilor prototipice: Grup Verbal, Grup Nominal, Grup Adjectival, Grup Adverbial, Grup Prepozițional, dar și a reorganizărilor de grupuri, dintre care unele (precum pasivizarea) sunt reorganizări gramaticalizate, iar altele (precum construcțiile cu predicativ suplimentar) sunt accidentale.

(c) GALR introduce perspectiva discursiv-pragmatică, încercând să coreleze fenomenele gramaticale cu cele discursiv-pragmatice, numeroase fenomene cu manifestare gramaticală având fie o componentă pragmatică, fie o „justificare” discursiv-pragmatică.

Nu trebuie înțeles de aici că secțiunea Funcții sintactice, cea mai apropiată de tradiția noastră gramaticală, rămâne neschimbată. La noutățile firești fiecărui capitol (fapte noi, detalii noi de descriere), se adaugă altele precum:

- separarea unor funcții sintactice legate în vechea lucrare (complementul secundar de cel direct; complementul prepozițional de cel indirect; complementul posesiv de atribut, dar și de complementul indirect);
- interpretarea diferită a unor funcții (de exemplu, subiectul și numele predicativ, interpretate ca tipuri speciale de complement sau comparativul, tip de complement obținut din reorganizări sintactice, și nu tip de circumstanțial, cum apărea în gramatica anterioară);
- introducerea distincției dintre predicatul semantico-sintactic și enunțiativ și cel exclusiv semantico-sintactic, iar, în cazul predicatului semantico-sintactic și enunțiativ, dintre predicatul simplu și cel complex;
- ierarhizarea sintactică a circumstanțialelor, cu mare varietate a pozițiilor ierarhice ale acestora, în general, și ale circumstanțialului de mod, în special etc.

Prin noutățile de concepție, de organizare și de descriere, prin aducerea la zi a informației bibliografice, a problemicii și a materialului faptic, prin încercarea de a ține pasul cu lucrări similare europene, prin descrierea completă și coerentă a întregului domeniu gramatical, prin extinderea investigației și dincolo de gramatica propriu-zisă, raportând gramatica la semantică și pragmatică, gramatica la prozodie, apariția acestei lucrări este, și prin informația cuprinsă (nu numai prin faptul că ne lipsea), un eveniment științific de primă importanță. Și oricât de exigenți am fi și oricât de rău-voitori sau de cusurgii, este imposibil să nu găsim în această lucrare capitole excelente, rezolvări și noutăți remarcabile, soluții și argumente convingătoare.

4. Odată apărută această lucrare, nu înseamnă că cercetarea gramaticală academică se va opri aici. GALR este o gramatică incitantă, adesea problematizată, o gramatică atentă la uzul lingvistic, aflat în continuă mișcare și diversificare, o lucrare care îndeamnă ea însăși la reflecție, lansând idei și propunând soluții alternative, o gramatică lăsând loc deschis la cercetări și căutări ulterioare. Folosesc acest prilej de a face o invitație la reflecție și la dezbateri.

În plus, este o lucrare care a format un colectiv de cercetători tineri, instruiți și pasionați, cu mare curiozitate de informare, care nu vor aștepta, cu siguranță, patruzeci și trei de ani pentru apariția unei ediții viitoare.

5. În final, subliniez câteva detalii din elaborarea acestei gramatici: (a) timpul-record în care s-a lucrat (3 ani și câteva luni, timp incluzând și operațiile de tehnoredactare și de corectură, de alcătuire a bibliografiilor generale și speciale, a indicelui de materii); (b) dificultatea de a realiza un liant între colaboratori extrem de eterogeni ca generație și pregătire, ca personalitate științifică (de la doctoranzi, uneori aflați la prima lucrare științifică din viața lor, la persoane mature și foarte mature, printre care și autori ai lucrării de acum patruzeci și trei de ani); (c) obligația colaboratorilor-profesori de a face față simultan, în tot acest răstimp, la numeroase alte solicitări, la fel de importante ca și aceasta, condiții de lucru care mă determină să apreciez că, și din punct de vedere uman, realizarea acestei lucrări este o adevărată performanță. În condițiile date, fără tenacitatea, pasiunea, devotamentul și dragostea de limba română a celor mai mulți dintre colaboratori și a coordonatorului de lucrare, această gramatică, impresionantă ca amploare, dar și ca substanță, nu ar fi putut apărea. Folosesc acest prilej pentru a mulțumi (în calitatea mea de colegă mai în vârstă, profesoară a multora dintre colaboratori) întregului colectiv pentru efortul, devotamentul și sacrificiul făcut.

Sursă:

http://www.acad.ro/alteInfo/pag_gramaticaLR.htm